

O knjizi Jeana Vaniera *Zajednica i rast**

Danas sam se prvi put u životu osobno susreo s bratom Jeanom Vanierom i veoma sam sretan zbog toga. Ali s njegovim idejama i njegovim iskustvima susreo sam se prije 28 godina kada mi je za vrijeme studija teologije u Milanu 1980. došla u ruke njegova knjiga na talijanskom jeziku »Zajednica – mjesto opraštanja i slavlja« koju je izdala kuća Jaca Book.¹ Dozvolite mi zato da ovo predstavljanje bude više-manje subjektivan opis mojega iskustva s tekstovima i idejama brata Jeana Vaniera, kao i poticaj vama da se i vi čitajući njegove knjige obogatite njegovim životnim iskustvom.

Kao mladi redovnik franjevac, kapucin, sa zanimanjem sam čitao tu knjigu i ona mi je bila od velike koristi u mojem redovničkom životu za koji je bitno da se provodi u redovničkoj zajednici. Nakon nekog vremena pomalo sam zaboravio na tu knjigu, ali kada su me časne sestre iz jedne redovničke zajednice (ne sjećam se više koje) zamolile da im održim duhovne vježbe, tada sam počeo razmišljati o čemu bih ja sestrama mogao progovoriti, a da to ne bude nešto stereotipno i bez prevelike koristi za njihov duhovni život. Tada sam ponovno uzeo u ruke tu knjigu i s još većom pažnjom počeo čitati njezin sadržaj. Rezultat toga je bilo još veće oduševljenje za tekst kojega – sada u dopunjenom i proširenom izdanju – pod naslovom *Zajednica i rast*,² konačno, nakon skoro 30 godina imamo priliku čitati i na hrvatskom jeziku.

Ono što me se posebno dojmilo, bila je činjenica da ovaj tekst nije mogao napisati netko »izvana«, možda neki stručnjak za kršćansku duhovnost, nego netko tko je sve ovo proživio »na svojoj koži« i tko vrlo dobro poznaje sve glavne probleme koji nastaju kada skupina ljudi želi živjeti u jednoj kršćanskoj zajednici, a tu je svejedno je li riječ o zajednici »Arka«³ ili bilo kojoj redovničkoj zajednici, muškoj ili ženskoj, a velike koristi imat će od nje i bračni drugovi i svi koji žive u obitelji. Moram priznati da su mi pojedini tekstovi bili od velike koristi kod vođenja duhovnih vježbi – uglavnom ženskim redovničkim zajednicama, ali sam i sâm od nje imao velike koristi kao redovnik – član određene redovničke zajednice, a još više kasnije kao samostanski, a nakon toga i provincijalni poglavar.

* Ovo izlaganje je održano na predstavljanju knjiga Jeana Vaniera 22. ožujka 2007. u Trini grad Zagreba, prigodom Vanierova boravka u Zagrebu od 22. do 25. ožujka 2007.

1 Jean VANIER, *La comunità – luogo del perdono e della festa*, Milano, Jaca Book 1980.

2 Jean VANIER, *Zajednica i rast*, prev. Gordana Vujković Lamić, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 2007.

Ova knjiga koju sada imamo na svom jeziku pomogla mi je uvelike da porastem i sazrijem glede shvaćanja problema koji postoje u svakoj ljudskoj zajednici, na koje nisu imune ni kršćanske ni redovničke zajednice. Zato danas želim izraziti svoju zahvalnost autoru – Jeanu Vanieru, što se ohrabrio i, koliko je meni poznato, prvi na takav otvoreni način počeo pisati o kršćanskim zajednicama i problemima koji se pojavljuju kada se to zajedništvo među ljudima pokuša ostvariti.

Avantura i teškoće zajedništva

U predgovoru izdanja ove knjige iz 1980. autor progovara o svom iskustvu iz zajednice »Arka« u kojoj je zajedno s dominikancem Thomasom Philippeom 1964. godine započeo živjeti sa željom da živi Evanđelje i bolje nasljeđuje Isusa Krista. Pritom je svaki dan sve više otkrivao koliko *kršćanski život treba napredovati u zauzimanju za produbljenjem života u zajednici*, i koliko je tom *zajedničkom životu potrebna vjera i ljubav Isusa Krista kao i prisutnost Duha Svetoga da bi se on mogao produbljivati*.⁴

S druge strane, autor zaključuje da »postoji veliko neznanje glede života u zajednici«⁵ pa su i rezultati takvih pokušaja često, kako on sam navodi, »katastrofalni«. Zaključuje da »zajedničarski život nije sastavljen jednostavno od spontanosti ni od zakona. Postoje točno određeni i potrebni uvjeti kako bi se takav način života mogao produbiti i rasti preko kriza, napetosti kao i 'pogodnih trenutaka'. Ako nema tih uvjeta, moguća su sva zastranjenja koja će malo po malo dovesti do smrti zajednice ili do njezine duhovne smrti, a to je zarobljenost njezinih članova.«⁶

Zato, navodi autor, piše ove stranice kako bi jasno istaknuo koji su uvjeti potrebni za život u jednoj kršćanskoj zajednici. On te stranice ne piše kao neko znanstveno djelo ili kao traktat o zajedničarskom životu, nego ih piše kao misli koje su plod njegovog životnog iskustva. Mislim da se u tome sastoji i najveća vrijednost ovog djela. Iza svega ovoga što je napisano stoji životno iskustvo ne samo njezinog autora nego i tihkih članova zajednice Arka koji su se zajedno s autorom upustili u tu »prekrasnu avanturu koja kao plod donosi unutarnje oslobođenje, a to je sloboda da ljubimo i da budemo ljubljени«,⁷ kako to kaže sam autor u predgovoru talijanskog izdanja svoje knjige.

3 Zajednica koju je 1964. osnovao Jean Vanier u kojoj živi s mentalno hendikepiranim osobama.

4 Usp. Jean Vanier, *La comunità...*, str. 13.

5 Isto.

6 Isto, str. 14.

On se usudio progovoriti o brojnim problemima koji se javljaju u životu kršćanske zajednice, a o kojima dotadašnji crkveni dokumenti jedva da su nešto progovarali, a u redovničkim zajednicama su to bile teme o kojima se, uglavnom, nije smjelo govoriti izvan zajednice te se poput neželjenog smeća sakrivalo pod tepih – da to netko drugi ne čuje i ne vidi, jer tko će htjeti doći u zajednicu gdje ima takvih, ovozemaljskih i prizemnih, problema... A autor se usudio izravno napomenuti da je zajednica »strašno mjesto u kojem se objavljuju sve naše ograničenosti i svi naši egoizmi. Kada započnem živjeti kroz čitavo vrijeme s ostalim osobama, piše on, otkrivam svu svoju bijedu i svoje slabosti, svoju nesposobnost da shvatim neke iz zajednice, otkrivam svoje blokade, svoju osjećajnost ili seksualnost koja je sva poremećena, svoje želje koje izgledaju neutažive, svoje frustracije i ljubomore, svoje mržnje i želje da uništim druge. Dok sam bio sam, vjerovao sam da mogu ljubiti sve i svakoga: sada kada živim zajedno s ostalima, postajem svjestan kako sam nesposoban ljubiti... Život u zajednici je teško i naporno otkrivanje vlastitih ograničenja, slabosti i tame u mojemu biću.«⁸ Autor je vrlo hrabro opisao problematiku simpatija i antipatija unutar kršćanskih zajednica. To je inače do tada bila, uglavnom, tabu tema. Dobro se sjećam da su i mene učili da unutar redovničke zajednice ne smije biti nekih posebnih prijateljstava, nego da se svi trebamo truditi da budemo i da se ponašamo kao braća ili kao sestre. A autor je još hrabriji, on progovara o »prijateljima« i »neprijateljima« unutar zajednice, o onima koji su mi antipatični – o osobama s kojima teško komuniciram, osobama koje me blokiraju i za koje sam uvjeren da ograničavaju moju slobodu. »Njihova prisutnost – u to sam stalno uvjeren – stalna je prijatnija za mene, njihova prisutnost u meni izaziva agresivnost tako da želim pobjeći od njih i povući se u sebe. Osim toga ima ljudi u zajednici koji u meni pobuđuju zavist i ljubomoru: oni imaju sve ono što meni nedostaje i što bih ja htio biti; njihova prisutnost me podsjeća na ono što ja nisam a tako bih to želio biti; njihova inteligencija i duhovitost neprestano me podsjeća na moje nedostatke i moju bijedu.«⁹

Hvala autoru što se usudio iznijeti te i slične probleme kao što su napetosti, gubitak iluzija, rizici rasta, opasnosti obogaćivanja, koji se redovito pojavljuju unutar kršćanskih zajednica, a o kojima se, koliko je meni poznato, nitko prije njega nije usudio pisati na ovako izravan način!

7 Isto.

8 Isto, str. 15.

9 Isto, str. 22.

Moram priznati iz svog iskustva, da su diskusije iza ovakvih nagovora na duhovnim vježbama bile vrlo sadržajne i da su sestre kojima sam prenio ove misli i iskustva Jeana Vaniera bile vrlo zadovoljne, tako da je jedna sestra izrazila svoje čuđenje kako je to autor izvrsno opisao ponašanje pojedinih sestara (a to vrijedi jednako i za braću) koje ne žele jedna drugoj pogledati u oči tako da kada se susretnu na hodniku »izgledaju kao dvije lađe koje se mimoilaze noću«. ¹⁰

Savez s Isusom siromahom

Osim postavljanja dijagnoze i analize međuljudskih odnosa i konflikata koji mogu nastati, autor upućuje na sredstva i daje prijedloge na koji je način moguće razriješiti ovakve situacije, a ona su često vrlo originalna, ali nadasve kršćanska jer su utemeljena na Evandelju. Tako, na primjer, on nudi rješenje i za problem »neprijatelja« unutar zajednice. Kao prvo ja, koji nekoga u zajednici smatram svojim »neprijateljem«, moram u sebi nešto promijeniti. A to je da »sâm sebi priznam da sam i ja sâm zapravo mješavina svjetla i tame, vrlina ali i nedostataka, ljubavi i mržnje, nesebičnosti i sebeljublja, zrelosti i nezrelosti – i sve dok to ne priznam nastavljat ću s podjelom svijeta i ljudi na 'neprijatelje' (loše) i na 'prijatelje' (dobre); nastavit ću podizati barikade u sebi i oko sebe; nastavit ću živjeti sa svojim predrasudama. Zato treba biti strpljiv da bismo mogli spoznati sve svoje blokade i antipatije i prihvatiti i vlastite nedostatke, kako bih mogao prihvatiti nedostatke kod drugih. Osim toga trebam se potruditi bolje upoznati svoga 'neprijatelja', a osobito se trebam potruditi pronaći i neke od njegovih vrlina, tako da mogu pomalo početi govoriti pozitivno o njemu. Često puta je to dug put koji će me, jednoga dana, dovesti do toga da od svojega nekadašnjeg 'neprijatelja' mogu zatražiti neki savjet ili neku uslugu. To znači učiniti da postaneš ovisan o drugome.« ¹¹

Osobita originalnost ovih misli Jeana Vaniera je naglašavanje važnosti i uloge »saveza«. On upozorava da »osjećaj pripadnosti jednom narodu (= Božji narod) i jednom savezu (Novom i vječnom savezu što ga je Krist sklopio svojom krvlju na križu) s obećanjima koja iz toga proizlaze, moraju biti središte svake kršćanske zajednice. A taj narod kojemu pripadamo to su ponajprije svi članovi moje zajednice kao i svi potrebni – siromasi – koje Bog postavlja na moj životni put.« ¹²

10 Usp. isto, str. 22.

11 Usp. Isto, str. 23-25.

12 Usp. Isto, str. 41-64.

»Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće – meni učiniste!«, reći će nam Krist na Posljednjem sudu (usp. Mt 25, 40). Taj je citat nosio moj redovnički subrat pokojni Tomislav Šagi-Bunić izvezen na majici, a nama neumorno tumačio kako je u ovom evanđeoskom izričaju sadržano sve ono najvažnije što nam je Isus došao objaviti. Sklopiti savez s Bogom znači ponajprije otkriti povezanost između sebe i Boga – spoznati da sam stvoren da budem sin Božji, a onda to ujedno znači i spoznaju da sam stvoren radi svoje braće i sestara, a na poseban način radi siromaha koji su bez nade, jer siromah, čovjek koji se nalazi u posvemašnjoj nesigurnosti, u svojoj muc i napuštenosti, poistovjećuje se s Isusom. U njegovom posvemašnjem siromaštvu, u njegovoj očividnoj ranjivosti, krije se otajstvo Božje prisutnosti. Oni koji ulaze u kršćansku zajednicu odgovaraju na svoj način na taj vapaj siromašnih i potlačenih. Tako postaju dionici saveza između Isusa i siromaha. Tako siromah postaje sakrament – vidljivi i djelotvorni znak Božje prisutnosti i djelovanja – i tada se ostvaruje otajstvo supatnje. Na taj način postajemo sve više svjesni kako je naš savez sa siromasima utemeljen i povezan uz Savez s Isusom siromahom. Isus je taj koji me je preko siromaha privukao k sebi; posebnim darom Duha Svetoga mogu odgovoriti na njegov vapaj. Svi smo pozvani da ostvarimo i budemo vjerni tome savezu između Isusa i siromaha ovoga svijeta.

Doprinos teologiji zajedništva

Svojim knjigama brat Jean Vanier dao je dragocjen doprinos životu – osobito redovničkih zajednica, koje danas imaju jako puno literature i sve ljepšu teologiju redovničkog života dok, kako svi znamo, stvarnost ide sasvim drugim putem... A to je zato što se od velikih teoloških ideja, ma koliko one lijepe i dobre bile ne može živjeti. Sjećam se da je o tom problemu pisao naš profesor dogmatske teologije dr. sc. Ivan Golub u svojoj knjizi *Od kompromisa do ljubavi*.¹³ On je tamo napisao da se s velikim novčanicama ne ide na tržnicu kupovati sitnice za svakodnevnu upotrebu nego je za to potreban sitniš. Jednako tako, za svakodnevni život u kršćanskoj zajednici – a tu prije svega mislim na redovničke zajednice – nisu dovoljne velike teološke ideje nego je prije svega potreban »sitniš« koji će nam pomoći da te velike ideje ostvarujemo u svakodnevici, korak po korak, rješavajući sve probleme i poteškoće u našim zajednicama kako bismo mogli napredovati u zajedništvu. A upravo nam je obilje takvog

13 Usp. Ivan GOLUB, *Od kompromisa do ljubavi. Razmišljanja o Bogu i čovjeku*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 1975.

dragocjenog »sitniša« iz svog životnog iskustva poklonio autor u svojoj knjizi *Zajednica i rast* i na tome mu moramo biti zahvalni.

Na kraju ovog letimičnog prikaza knjige *Zajednica i rast* brata Jeana Vaniera mogu slobodno zaključiti da je životno iskustvo koje je on u svojim knjigama podijelio sa svima nama vrlo vrijedan doprinos teologiji zajedništva u pokoncilskom vremenu. Zahvaljujući njemu, kao i brojnim drugim ljudima koji su na temelju svojih životnih iskustava pisali o problematici života u kršćanskim zajednicama, Crkva je u novije vrijeme izdala vrlo poticajne dokumente o tim pitanjima i za koje se više ne može reći da su samo plod iskustva nekih određenih ljudi, nego su na neki način postali i »službeni« stav Katoličke crkve. Tu mislim prije svega na dokument Kongregacije za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života pod naslovom »Bratski život u zajednici« iz 1994. godine,¹⁴ a još cjelovitije i obuhvatnije ta je problematika obrađena dvije godine kasnije u postsinodalnoj pobudnici »Vita consecrata« – »Posvećeni život«.¹⁵ U tim dokumentima pronaći ćemo gotovo sve ideje za koje se zalaže brat Jean Vanier i koje je opisao u svojim knjigama, a na osobit način u ovoj knjizi koju predstavljamo *Zajednica i rast*, koju vam najtoplije preporučujem za čitanje kako biste se svi vi – u redovničkim, obiteljskim i drugim zajednicama – mogli upustiti u ovu prekrasnu avanturu zajedništva s Bogom i braćom ljudima. I nemojmo biti previše zabrinuti za svoju budućnost jer brat Jean Vanier nam poručuje: »Ako su naše zajednice plod Božje volje, ako je u njihovom središtu Duh Sveti, naš će nam nebeski Otac poslati ljude koje trebamo«.

Mirko Kemiveš

14 Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, *Bratski život u zajednici* – »Congregavit nos in unum Christi amor« (»Ujedinila nas je zajedno Kristova ljubav«), Rim – Zagreb, Kongregacija viših redovničkih poglavara/Unija viših redovničkih poglavarica 1994.

15 IVAN PAVAO II., *Apostolska pobudnica »Vita consecrata« o posvećenom životu*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 1996. Vidi također: Viktor NUIĆ (prir.), *Crkveni dokumenti o posvećenom životu: od II. vatikanskog sabora do apostolske pobudnice Ivana Pavla II.* »Vita consecrata«, Zagreb, Hrvatska Konferencija viših redovničkih poglavara/Hrvatska Unija viših redovničkih poglavarica 1997., str. 322-404.